

Internationella Kvinnodagen Historiska Muséet 2012

Anförande av

Hans Corell

Ambassadör, f.d. rättschef i Förenta nationerna

8 mars 2012

Prinsessan Christina,
Herr Finansminister,
Margareta Winberg, ordförande i UN Women Sverige,
Ärade församling,

Varmt tack för inbjudan att tala vid denna manifestation!

Temat för kvällens program är ”Kvinnor i Nordafrika - Den arabiska våren: Kvinnor i demokratiprocesser”. Under de tio minuter som står mig till buds tänker jag fokusera på det senare elementet – kvinnor i demokratiprocesser, även om jag givetvis också kommer in på den arabiska våren.

I själva verket är det så att oavsett vilket ämne som jag numera talar om – och de spänner över vida fält – återkommer jag till frågan om stärkande av kvinnans ställning.

Det finns flera skäl till det. En utgångspunkt är [FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna](#) från år 1948.¹

I förklaringens ingress talas om ”de grundläggande mänskliga rättigheterna, den enskilda människans värdighet och värde samt mäns och kvinnors lika rättigheter”.

I första artikeln sägs att ”alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter”. Och artikel 16 handlar om rätten att ingå äktenskap och bilda familj.

Mot bakgrund av kvällens tema är det särskilt viktigt att peka på artikel 21 vars tre paragrafer lyder:

1. Var och en har rätt att delta i sitt lands styre, direkt eller genom fritt valda ombud.
2. Var och en har rätt till lika tillträde till offentlig tjänst i sitt land.
3. Folkets vilja skall utgöra grundvalen för statsmakternas myndighet. Folkviljan skall uttryckas i periodiska och verkliga val, som skall genomföras med

¹ http://www.humanrights.gov.se/extra/pod/?id=71&module_instance=6&action=pod_show.

tillämpning av allmän och lika rösträtt och hemlig röstning eller ett likvärdigt fritt röstförfarande.

Men utgångspunkten kan lika gärna tas i vad som brukar kallas vanligt sunt förnuft.

Rent allmänt kan sägas, för det första, att kvinnor som inte tillåts delta på lika villkor i samhällslivet förblir en outnyttjad resurs. Det finns en direkt relation mellan kvinnans ställning i ett samhälle och detta samhälles utvecklingsnivå. Finansminister Anders Borg pekade nyss med stort eftertryck just på dessa samband.

En annan viktig aspekt är befolkningsfrågan. När FN bildades år 1945 var vi ungefär två miljarder människor på jorden. I dag är vi sju miljarder, och i mitten av seklet kommer vi att vara 9,3 miljarder. Kurvan kommer att plana ut ungefär på denna nivå mot slutet av seklet.

En fråga som måste ställas är emellertid om jorden klarar en så stor befolkning om den skall leva på den nivå som vi lever på här i västvärlden. Och vem kan ifrågasätta andra människors rätt att höja sin levnadsnivå på motsvarande sätt? En uppenbar slutsats är att kvinnorna måste ha rätt att vara med och bestämma över familjeplaneringen.

Mot denna allmänna bakgrund och med hänvisning till citaten ur den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna säger det sig självt att kvinnorna också måste få vara med och påverka det politiska livet.

Eftersom fokus är på den arabiska våren, måste man ställa sig frågan hur det förhåller sig med kvinnornas ställning i den muslimska världen. Jag vet att frågan är känslig, men det får inte hindra att man tar upp den till en allvarlig diskussion.

Jag haft förmånen att få diskutera den med många muslimska vänner. Frågan som jag ställt, inte minns mot bakgrund av vår egen historia, är om de regler som omgärdar kvinnorna i den muslimska världen baserar sig på religionen eller på traditionen. Jag minns särskilt ett tillfälle i Alexandria för några år sedan. Efter en föreläsning ställde jag frågan till åhörarna som alla var lärda män – jurister och samhällsvetare.

En intensiv diskussion utbröt, men eftersom den fördes på arabiska hade jag ingen möjlighet att förstå vad som sades. Men så tystnade alla och en av deltagarna förklarade på egna och övrigas vägnar att det egentligen var fråga om tradition.

Så förhöll det sig också i vårt land. Vi skall inte glömma att det dröjde ända till år 1921 innan kvinnor fick delta i val till riksdagen. Giftna kvinnor blev nu myndiga och också valbara till riksdagen. Men ännu återstår mycket att göra här.

Med vad kan man göra då för att stärka kvinnans ställning, frågar man sig.

Ett givet svar är naturligtvis att det är viktigt att kvinnor organiserar sig – går med i politiska partier och föreningar av olika slag. Som liten fick jag veta att min mormor Edit efter första världskriget engagerat sig i en av de organisationer som står bakom dagens manifestation – Kvinnor för Fred och Frihet. I juni 1918 hade hon förlorat sin make sjökaptenen Pontus Valdemar Norrman på Nordsjön. En tysk torped hade ändat hans liv, och Edit stod ensam med sina tre barn.

Det är också viktigt att kvinnor och deras organisationer på allt sätt stöder varandra i arbetet med att stärka kvinnans ställning både på det nationella planet och över gränserna.

Som FN:s tidigare rättschef är det naturligt för mig att här peka på det organ som upprättades inom FN-systemet år 2010 för att stärka kvinnans ställning. Jag tänker på [UN Women](#), som bildades genom en sammanslagning av flera existerande organ.² UN Women Sverige är huvudansvarig för vår manifestation idag.

UN Women skall stödja mellanstatliga organ som FN:s kommission om kvinnans ställning ([Commission on the Status of Women](#)) när den skall formulera policies, globala standarder och normer.³

Kommissionen sammanträder f.ö. i dagarna – den 27 februari till den 9 mars – i New York. En av frågorna som står högt på [dagordningen](#) i år är hur man skall kunna engagera unga kvinnor och män, flickor och pojkar, för att öka jämställdheten mellan könen.⁴

Tiden medger inte att jag går in i detalj på dessa frågor. Men jag vill särskilt hänvisa till ett i sammanhanget mycket intressant samarbete mellan UN Women och den Interparlamentariska unionen (the Inter-Parliamentary Union, IPU). [Ett kort tal](#) som exekutivdirektören för UN Women Michelle Bachelet höll den 29 februari i år vid ett gemensamt möte mellan de båda kan rekommenderas.⁵

Den Interparlamentariska unionen, där för övrigt svensken Anders B. Johnsson sedan flera år är generalsekreterare, är en internationell organisation av nationella parlament som upprättades år 1889. Unionen har för närvarande 159 medlemmar och 9 associerade medlemmar. Jämför med FN som har 193 medlemmar.

Unionen är mötesplatsen för en världsomfattande parlamentarisk dialog och arbetar för fred och samarbete mellan folken och för upprättandet av en stabil representativ demokrati.

Samarbetet mellan Unionen och FN är mycket viktigt, inte minst när det gäller stärkandet av kvinnans ställning. Jag kan rekommendera ett besök på [Unionens hemsida](#), där det finns en

² <http://www.unwomen.org/>.

³ <http://www.unwomen.org/how-we-work/csw/>.

⁴ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=E/CN.6/2012/1.

⁵ <http://www.unwomen.org/2012/02/un-women-will-place-special-emphasis-this-year-on-expanding-womens-political-participation-and-leadership-and-economic-empowerment/ÄÖ>.

hel del information som just fokuserar på kvinnors möjligheter att delta i det politiska livet.⁶ Bland annat finns det statistik som visar hur kvinnor är representerade i parlamenten i världen. [Den senaste tabellen](#) är från den 31 december 2011 och visar att de nordiska länderna ligger högst med 42 % medan arabländerna, den andra ytterligheten, hamnar på strax över 10 %.⁷

Skälet till att jag fokuserat på samarbetet mellan FN och den Interparlamentariska unionen är att de båda organisationerna har så centrala funktioner när det gäller vårt ämne idag: kvinnor i demokratiprocesser.

Men demokratiprocessen är naturligtvis mycket mera omfattande än just representationen i de nationella parlamenten. Denna process måste genomsyra samhället i stort.

Här är det naturligt att hänvisa till att det finns folkvalda församlingar på både regional och lokal nivå. Men i själva verket handlar demokratiprocessen om en kunskap om samhället som måste bibringas människor redan i unga år. Ämnet måste helt enkelt tillhöra deras fostran. Just därför måste vi välkomna att Kommissionen om kvinnans ställning nu skall fokusera på unga människor.

Vad som framför allt är viktigt är att unga människor engagerar sig politiskt och i frivilligorganisationerna, alltså organisationer av det slag som står bakom dagens arrangemang. Som jag förstår det är man inom de politiska partierna bekymrad över att återväxten av nya medlemmar bland ungdomarna inte motsvarar förväntningarna. Detta inger farhågor.

I en levande demokrati har frivilligorganisationerna och de politiska partierna en utomordentligt viktig roll att spela. I en etablerad demokrati kanske man inte riktigt inser hur viktigt detta är. Men i själva verket är avsaknaden av ett system där människor på olika sätt engagerar sig ett av de största problemen när det gäller att upprätta demokratier i länder där det inte finns en tradition på detta område.

Det är genom dessa organisationer, och inte minst de politiska partierna, som allmänheten kan identifiera de personer som de vill skall företräda dem i en demokratisk process som slutligen mejslar ut sammansättningen i den folkvalda nationella församlingen. Häri ligger en av de största utmaningarna i efterspelet till den arabiska våren.

Men häri ligger också en utmaning för oss i vårt land. Den fråga jag ställer mig är hur vi kan nå de ungdomar som med igenpluggade öron och med blicken fast fixerad vid mobilskärmen vandrar runt på stan till synes fullständigt omedvetna om människorna runtomkring?

Avslutningsvis några ord om vad som kan göras. Och här vill jag särskilt rikta mig till män på poster där man kan påverka kvinnors möjligheter att delta i samhällsarbetet. Jag syftar då inte

⁶ <http://www.ipu.org/english/home.htm>.

⁷ <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>.

bara på den offentliga sektorn utan också och inte minst på näringslivet. Vad det handlar om är i själva verket ganska enkelt. Det kan sammanfattas i två punkter: attityd och uppmärksamhet.

- Attityd i den meningen att man skall vara klar över hur viktigt det är att också kvinnor tillåts bidra på olika sätt i samhällslivet. Inte minst viktigt är detta för atmosfären inom organisationen, i företaget eller inom myndigheten – kort sagt på arbetsplatsen.

- Uppmärksamhet i den meningen att man vid tillsättning av tjänster eller utseende av representanter för partier och organisationer ser till att det också finns kvinnor med bland kandidaterna på kortlistan.

Låt mig sluta med en liten solskenshistoria, som jag är ganska stolt över.

När jag kom till FN år 1994 hade generalförsamlingen bestämt att det skulle vara 50 % kvinnor på avdelningarna i sekretariatet. Jag konstaterade att jag på rättsavdelningen bara hade 34 % kvinnor. På nivån direktör och högre var det bara 6 % kvinnor. Hon var fransyska och hette Jacqueline.

Jag insåg att det skulle ta lång tid att förverkliga generalförsamlingens beslut. Mina enhetschefer fick följande instruktion: (1) Ingen kvinna befordras bara för att hon är kvinna utan för att hon är mest kompetent. (2) Alltid en kvinna på kortlistan i tillsättningsärenden.

När jag lämnade rättschefstjänsten efter tio år, hade femtio-procentsmålet uppnåtts. Just i kväll vill jag särskilt nämna att bland mina skickligaste jurister fanns en iranska, en saudiarabiska, en israeliska och en marockanska.

Hur gick då detta till? Det mest effektiva hjälpmedlet i den här processen var nog en grafisk presentation som jag med stål i blicken delade ut till mina enhetschefer en gång i kvartalet. Linjerna i grafiken började vid 66 % för männen och 34 % för kvinnorna. Målet var omfamningen (the embrace) när linjerna skulle mötas vid 50 procent.

Den metoden kan säkert användas på flera håll. Varför inte när det gäller att stärka kvinnors ställning i demokratiprocesser?

Tack för uppmärksamheten!